

የጸጥታ ዘመን

(Intertestamental Period)

400 ዓ.ዓ - 4 ዓ.ም

□ የፋርስ ግዛት

(Persian Rule)

የአገዛዝ ዘመን - 539-331 ዓ.ዓ

- ዘመኑ የጀመረው በ539 ዓ.ዓ ፋርሶች ባቢሎንን ድል አድርገው በታላቁ ቂሮስ ያዙ።
- ብዙ አይሁዶች ወደ ይሁዳ ተመለሱ፤ ከ538 ዓ.ዓ አካባቢ ጀምሮ።
- ኢየሩሳሌምን እንደገና የአይሁድ ሃይማኖታዊ ሕይወት ማዕከል አድርገው አቋቋሙ።

PERSIAN EMPIRE

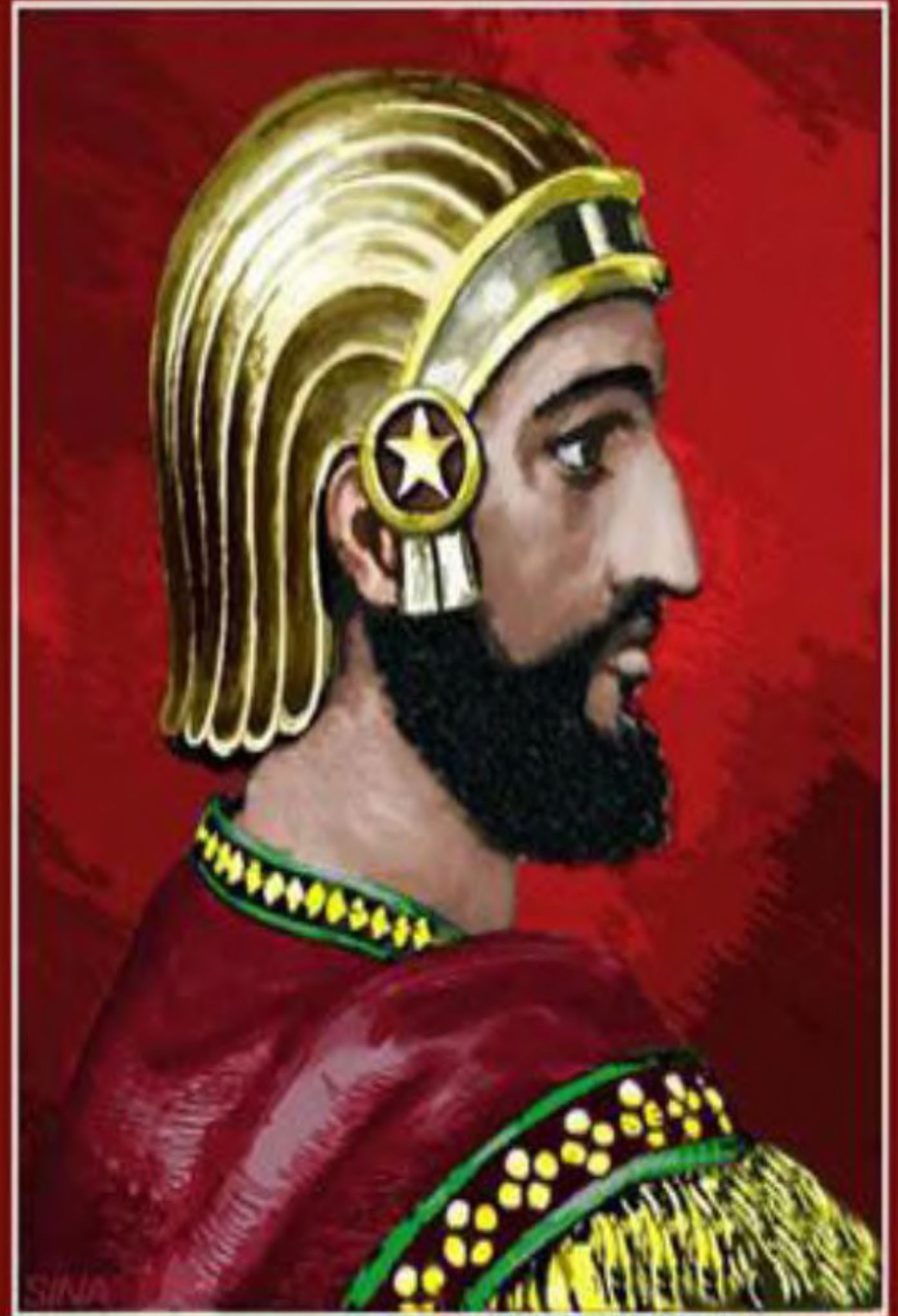

▣ ታላቁ ቀሮስ

(Cyrus The Great)

የመሪበት ዘመን - 600 – 530 ዓ.ዓ

- በ600 ዓ.ዓ ንጉስ ተደርጎ ተሹሟል።
- በባቢሎንን ድል በማድረግ የአይሁድ ምርኮኞች ወደ ይሁዳ እንዲመለሱ እና የኢየሩሳሌምን ቤተመቅደስ እንደገና እንዲገነቡ ፈቀደ። የእሱ ትእዛዝ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተመዝግቧል (ዕዝራ 1:1-4)።

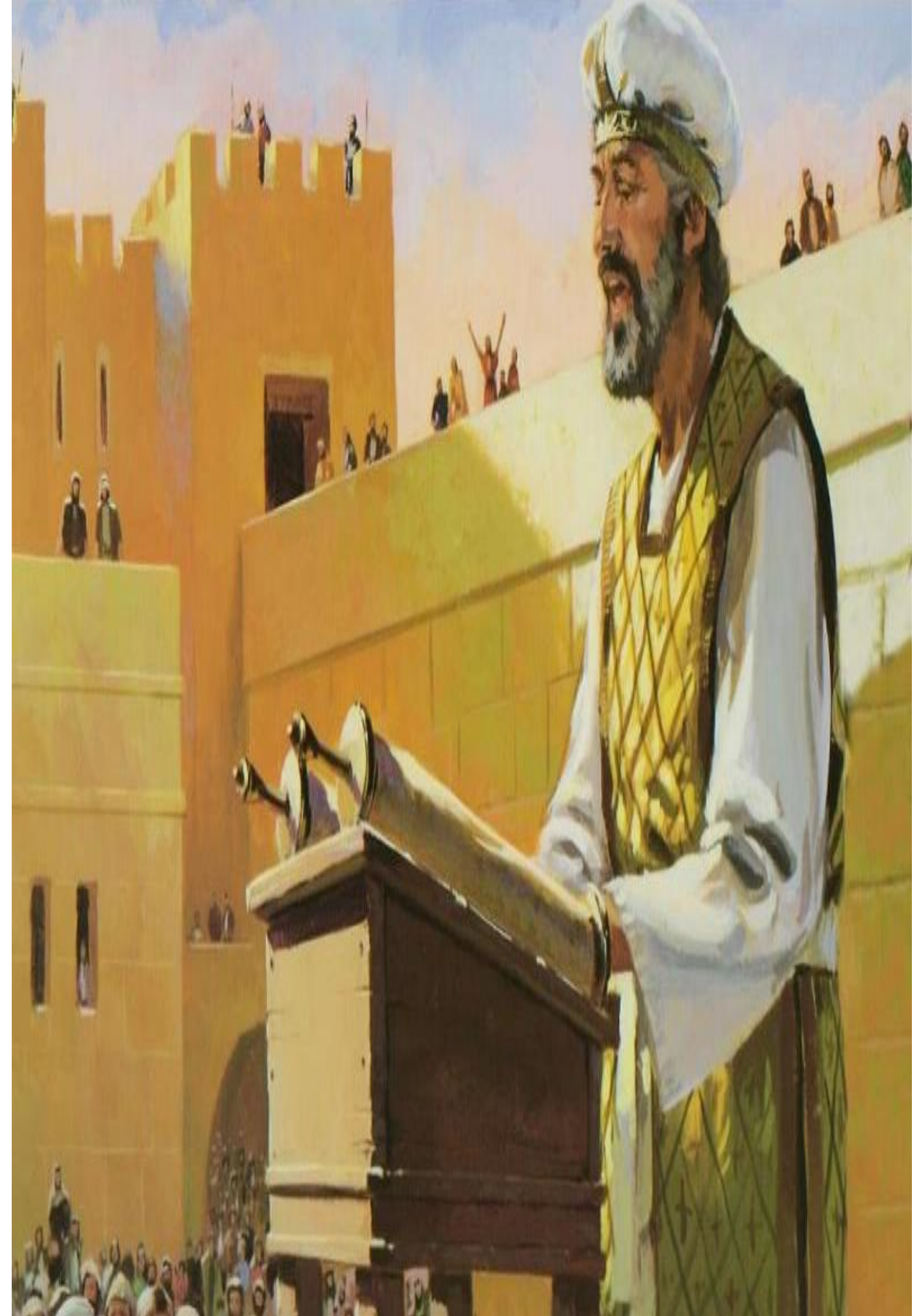

□ ዕዘራ

(Ezra)

የ5ኛ-4ኛው ክፍለ ዘመን

- የአይሁድ ቄስ እና ጸሐፊ።
- የግዙተኞችን ቡድን ወደ ይሁዳ መልሰው አሪትን እንደ አይሁድ ሕይወት መሠረት በማድረግ ሃይማኖታዊና ማኅበራዊ ተሐድሶዎችን በማጥላት እንደገና አቋቋመ (ዕዘራ 7-10)።

□ ነህምያ

(*Nehemiah*)

የመሪበት ዘመን - 473 – 403 ዓ.ዓ

- የአይሁድ መሪ እና ጠጅ አሳላፊ ለፋርስ ንጉሥ ለአርቴክስስ ገኛው።
- የኢየሩሳሌምን ግንቦች እንደገና በመገንባት እና ሃይማኖታዊ ለውጦችን በመተግበር ረገድ ወሳኝ ሚና ተጫውቷል (ነህምያ 1-7) ።

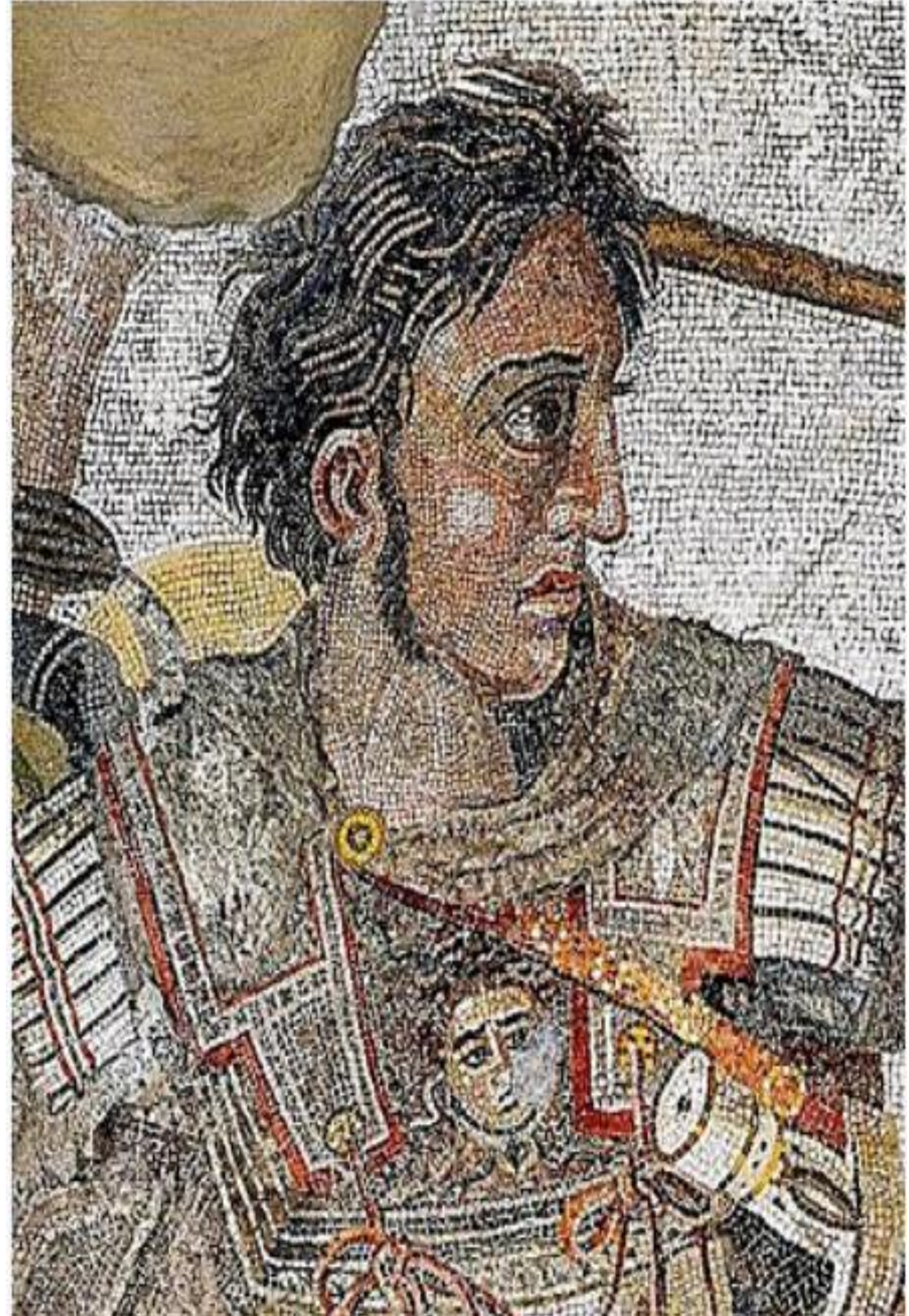

፩ ታላቁ እስክንድር

(Alexander The Great)

የመራበት ዘመን 331-167 ዓ.ዓ

- የፋርስን መንግስት ድል በማድረግ የሄለናዊ ባህልን እና ቋንቋን በአካባቢው አስፋፋ።
- በ323 ዓ.ዓ ከሞተ በኋላ ግዛቱ ለጄኔራሎቹ ተከፋፍሎ ፕቶሌማይክ እና ሴሉሲድ በይሁዳ ላይ እንዲገዙ አድርጓል።

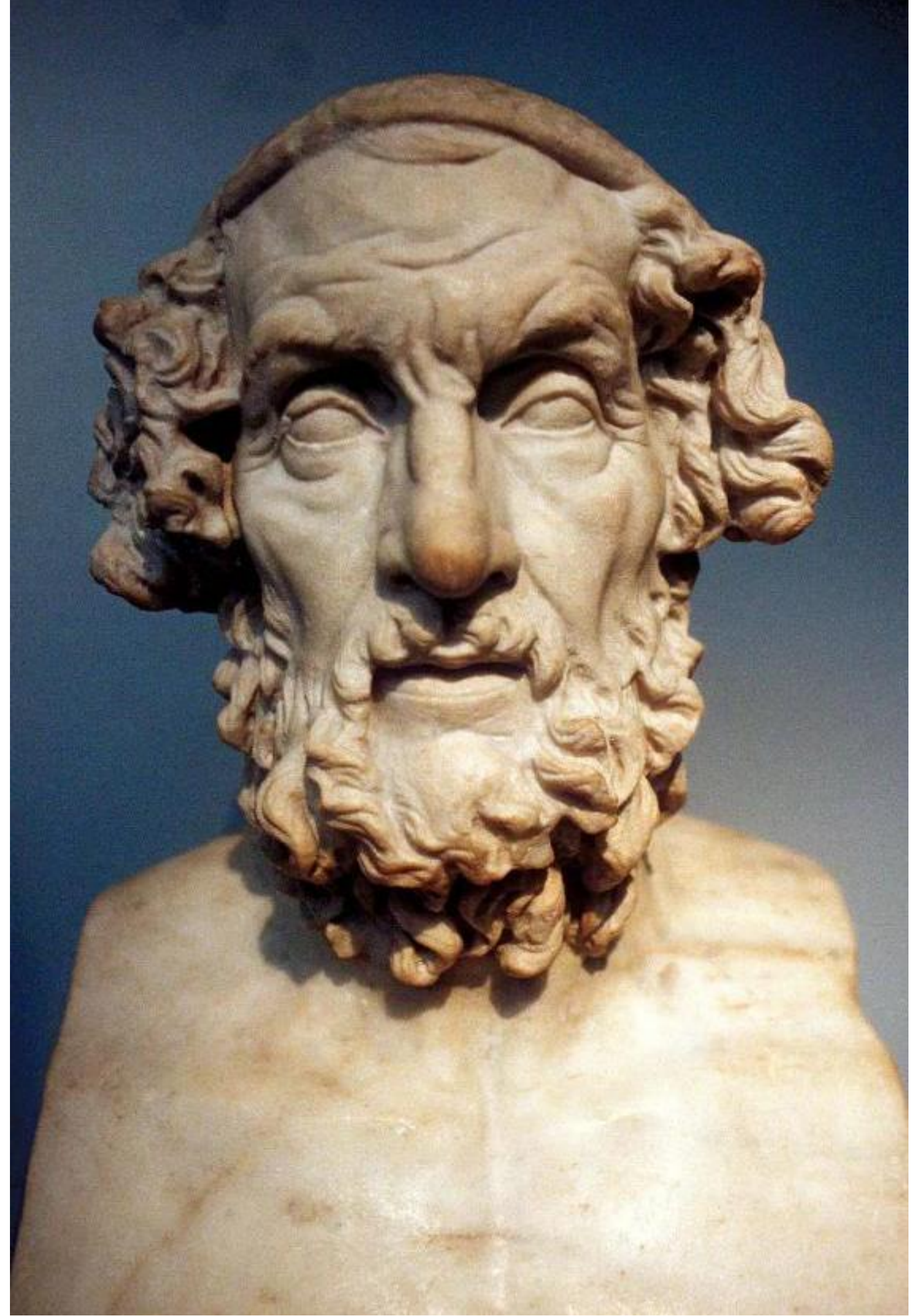

□ የሄለናዊ ግዛት

(Hellenistic Rule)

የአገዛዝ ዘመን - 331-167 ዓ.ዓ

- የታላቁ እስክንድር ወረራ ይሁዳን ጨምሮ የግሪክን ባህልና ቋንቋ በቅርብ ምስራቅ አስፋፋ።
- የግሪክኛ ትርጉም ሴፕቱጀንት በዲያስፖራ ይኖሩ በነበሩት አይሁዳውያን ዘንድ በሰፊው ጥቅም ላይ ውሎ ነበር።

□ አንቲዮክስ 4ኛ ኤፒፋኑስ

(Antiochus IV Epiphanes)

የመራብት ዘመን 215-164 ዓ.ዓ

- የሴሉሲድ ንጉስ።
- ወደ ማካቢያን አመጽ ባደረገው በጠንካራ የሄለንናይዜሽን ፖሊሲዎቹ እና በአይሁዶች ላይ ባደረሰው ስደት ይታወቃል። ለዲያ መሠዊያ በመትከል ሁለተኛውን ቤተ መቅደስ አርክሷል (1መቃቢስ 1፡41-64)።

□ የፕቶለሞያክ አገዛዝ

(Ptolemaic Rule)

የአገዛዝ ዘመን - 323 – 198 ዓ.ዓ

- በግብፅ ላይ ያተኮረ።
- ይሁዳ በቶለሞያክ ቁጥጥር ሥር ነበረች፤ ይህም በአንጻራዊ ሁኔታ የአይሁድን ሃይማኖታዊ ልማዶች ታግሳለች።

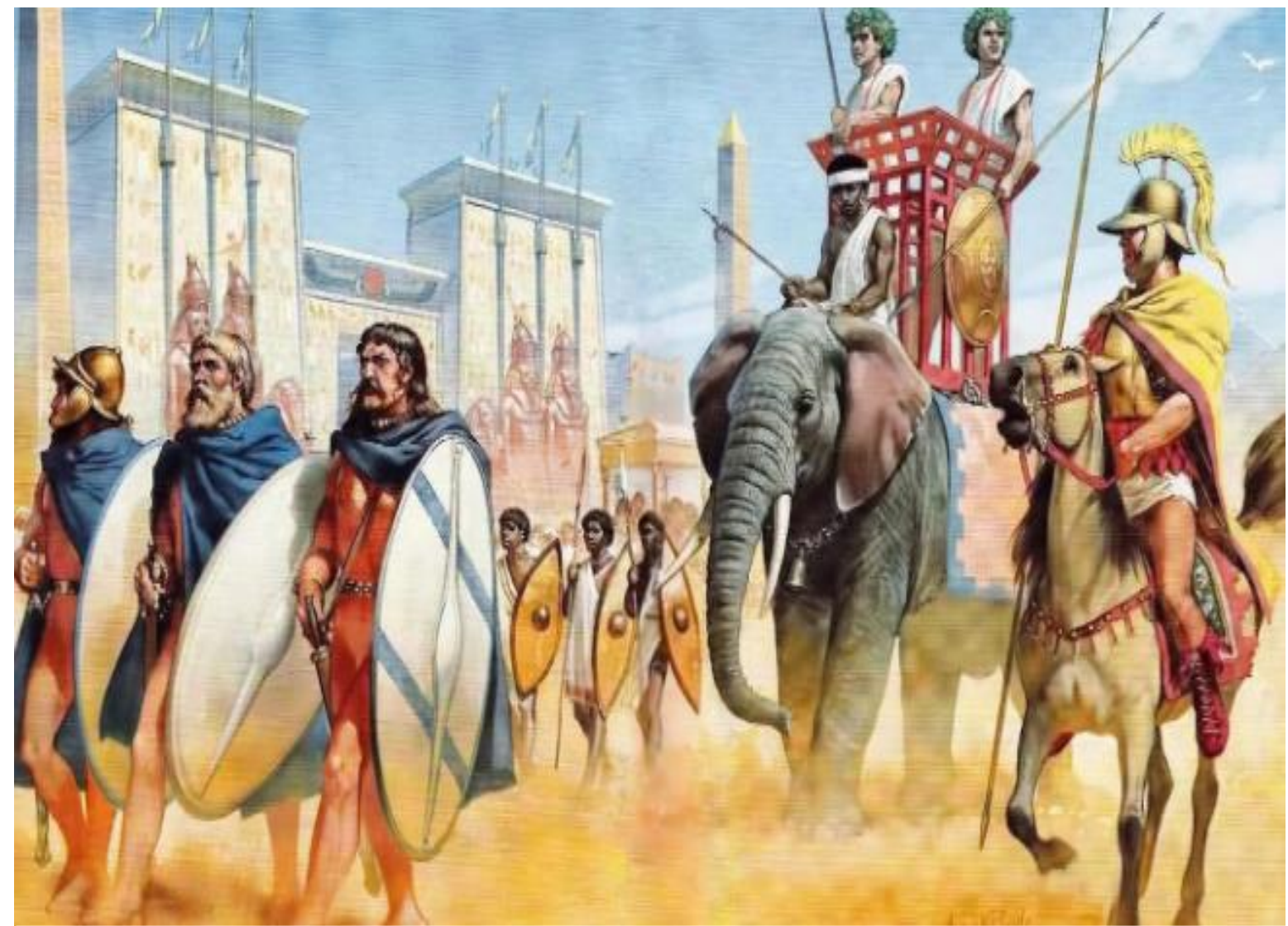

□ የሴሉሲድ አገዛዝ

(Selucid Rule)

የአገዛዝ ዘመን 198 - 167 ዓ.ዓ

- በ198 ዓ.ዓ ይሁዳ በሴሉሲድ ኢምፓየር ቁጥጥር ሥር ወደቀች።
- ሴሉሲዶች የሄላናዊ ባህልንና ሃይማኖትን ለመጫን ሞክረው ነበር፤ ይህም የአይሁድ ዓመፅ አስከትሏል።

፩ የሃስሞኒያ ሥርወ መንግሥት

(Hasmonean Dynasty)

የመሪበት ዘመን 167 - 37 ዓ.ዓ

- በይሁዳ መቃቢስ መሪነት አመጡ።
- በ164 ዓ.ዓ. ቤተ መቅደሱን መልሶ ለመያዝ ተሳክቶለታል፤ እና የሃስሞኒያ ሥርወ መንግሥት እስከ ሮማውያን ወረራ ድረስ ከፊል ነጻ የሆነ የአይሁድ መንግሥት አቋቋመ።

▣ ይሁዳ መቃብዮስ

(Judas Maccabeus)

የመራብት ዘመን 164 - 160 ዓ.ዓ

- የአይሁድ ቄስ እና የመቃቢያን አመፅ መሪ።
- የአይሁድን አመጽ በሴሉሲድ ኢምፓየር ላይ መርቷል፤ በዚህም ምክንያት ቤተ መቅደሱ (ሁኑካህ) እንደገና መመረቅ እና የሃስሞኒያ ሥርወ መንግስት መመስረት (1 መቃቢስ 3-4)።

☐ ዮናታን መቃብዮስ

(Jonathan Maccabeus)

የመራብት ዘመን 160 - 143 ዓ.ዓ

- የይሁዳ መቃብዮስ ወንድም እና መሪ ከሞተ በኋላ።
- የተጠናከረ ኃይል እና የተስፋፉ የአይሁድ ግዛቶች፤
የአይሁድን መንግስት የራስ ገዝ አስተዳደር በማጠናከር።

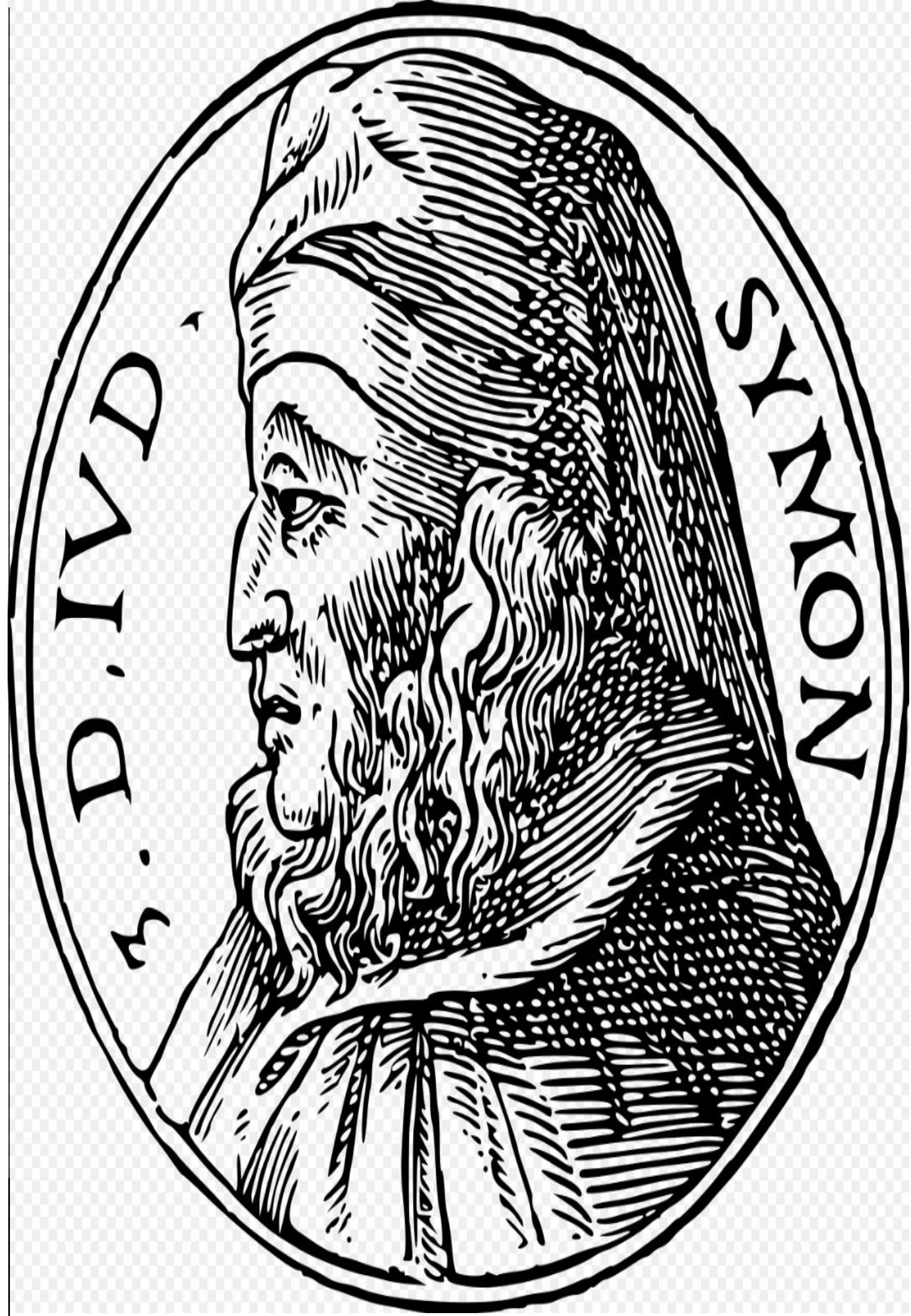

፩ ሲሞን መቃብዮስ

(Simon Maccabeus)

የመራሰብ ዘመን 143 - 135 ዓ.ዓ

- የይሁዳ እና የዮናታን ወንድም፣ በኋላ ሊቀ ካህናት እና አለቃ ሆነዋል።
- የአይሁድ ነፃነትን የጠበቀ እና የሃሰምኒያን ስርወ መንግስት እንደ እውቅና የፖለቲካ ሃይል ለመመስረት ትልቅ አስተዋፅኦ ነበረው።

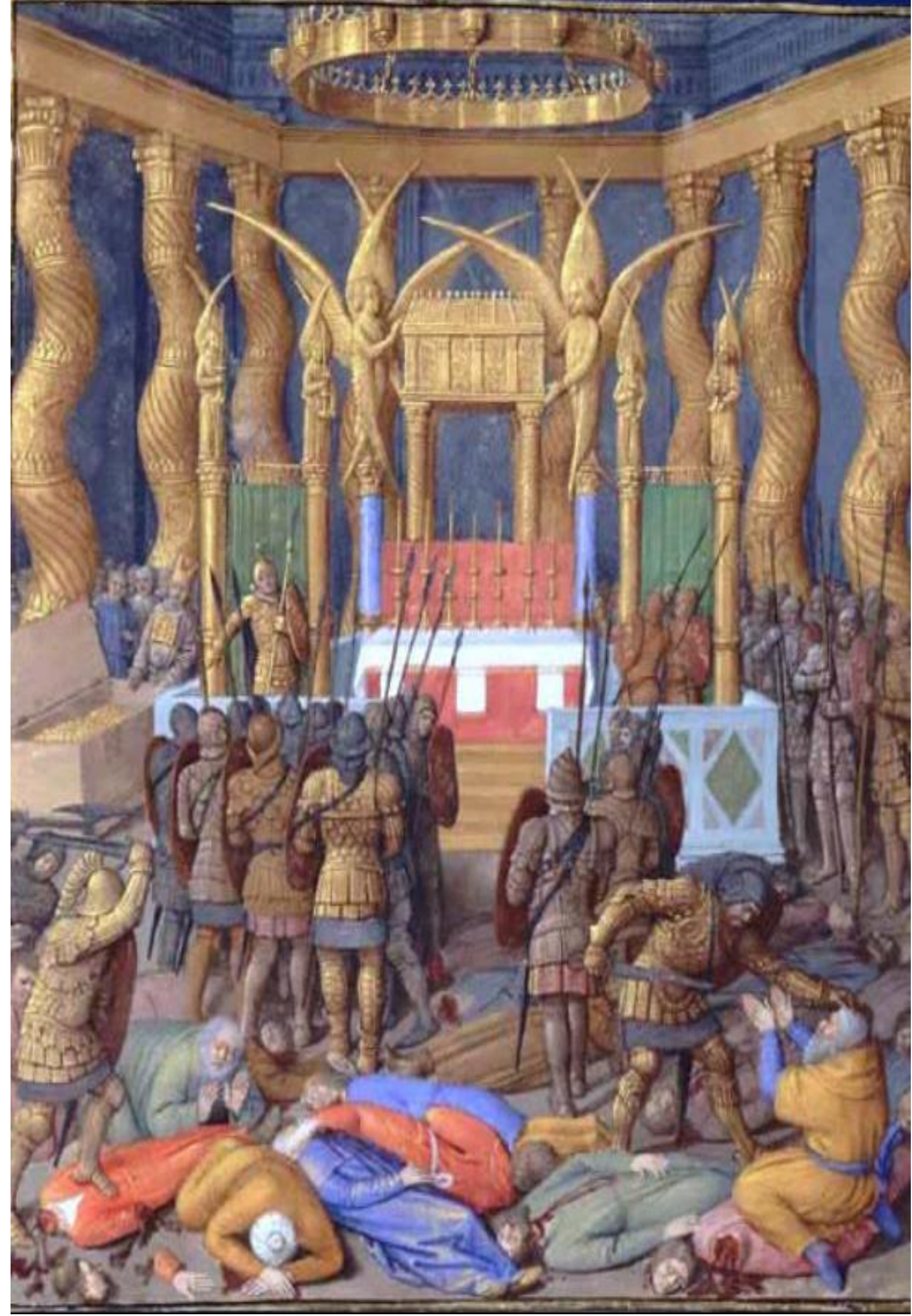

□ የሮማዊ አገዛዝ

(Roman Rule)

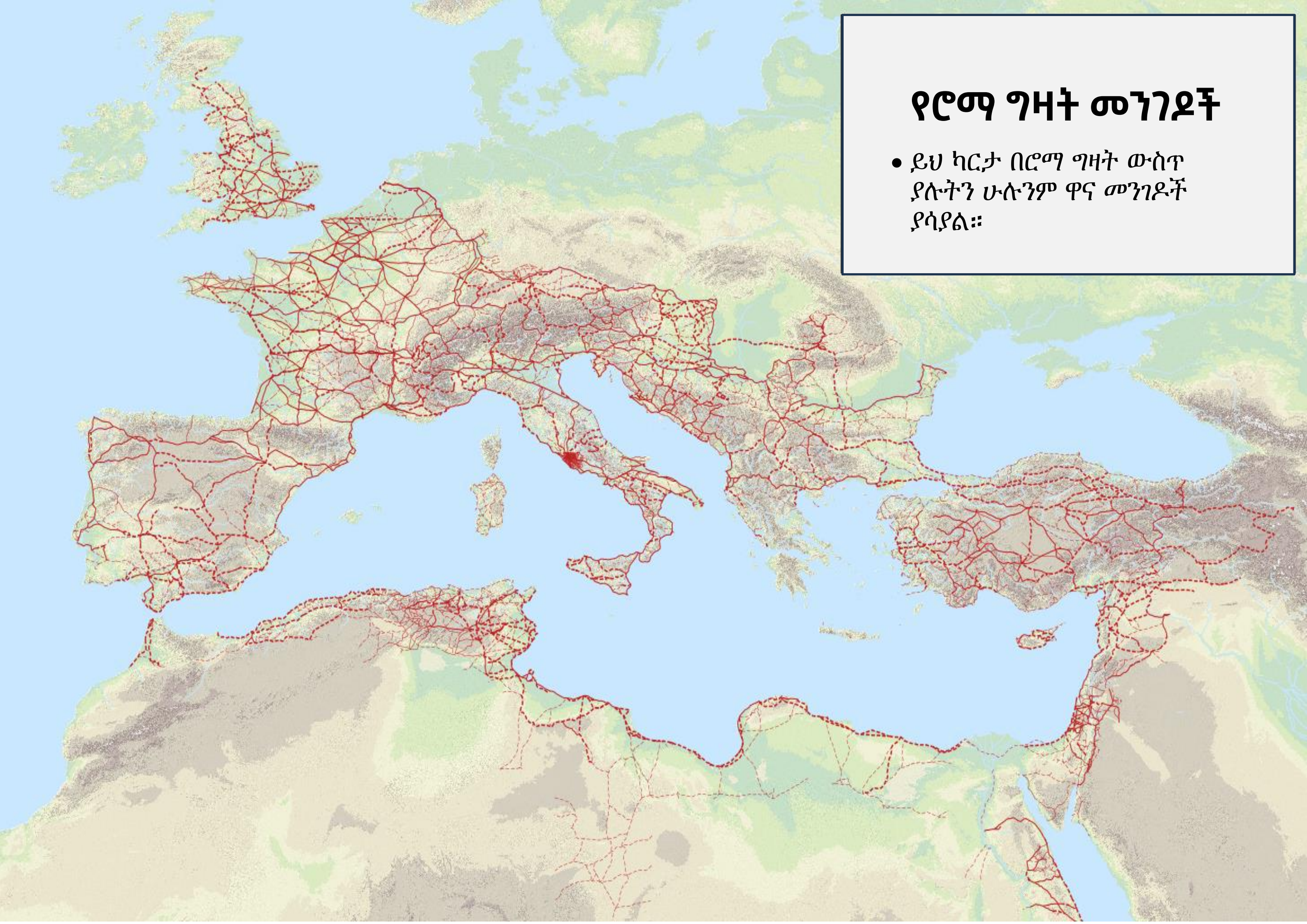
የአገዛዝ ዘመን - 63 ዓ.ዓ - 476 ዓ.ም

- የሮማ ግዛት እግዚአብሔር ዓለምን ለመሲሑ መወለድና ለወንጌል መስፋፋት ለማዘጋጀት የተጠቀመበት የሰው ልጅ የፖለቲካ አካል ነው።
- ባለማወቅ ሐዋርያቱ በሜዲትራኒያን አለም ወንጌልን እንዲያሰራጩ የሚያስችላቸውን አስፈላጊ መሠረተ ልማቶችን አቅርቧል።

የሮማ ግዛት መንገዶች

- ይህ ካርታ በሮማ ግዛት ውስጥ ያሉትን ሁሉንም ዋና መንገዶች ያሳያል።

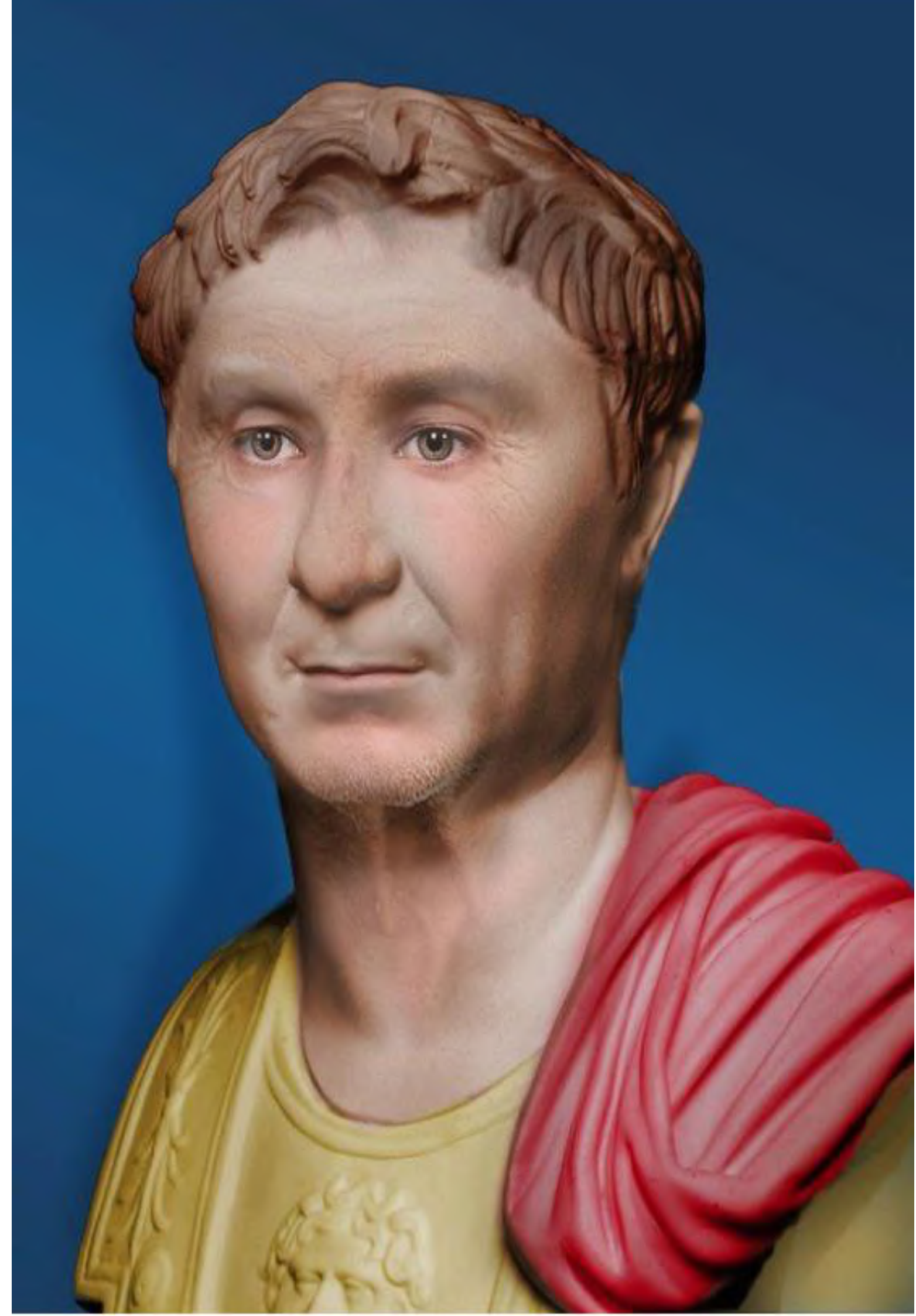

፫ ታላቁ ፖምፔ

(Pompey the Great)

የመራበት ዘመን - 63 - 46 ዓ.ዓ

- ሮማዊ ጄኔራል
- በ63 ዓ.ዓ. ኢየሩሳሌምን ድል አድርጋ ይሁዳን በሮማውያን ተጽዕኖ ሥር በማውጣት የሃስሞኒያ ሥርወ መንግሥት ነፃነት ማብቃቱን አመልክቷል።

☐ ጁሊየስ ቄሳር

(Julius Caesar)

የመሪበት ዘመን 46 - 44 ዓ.ዓ

- በየሮማን ሪፐብሊክን ወደ ሮማን ኢምፓየር ለመለወጥ ትልቅ ሚና ተጫውቷል ። ከታሪክ በጣም ታዋቂ ሰዎች አንዱ።
- በከሞተ በኋላ፣ ጁሊየስ ቄሳር በይፋ መለኮት ተደረገ፣ ሀዘንተኞች “ያዳንኳቸው አጠፉኝ” እያሉ ሲዘምሩ ነበር።

☐ ታላቁ ሄሮድስ

(Herod the Great)

የአገዛዝ ዘመን 63 ዓ.ዓ - 4 ዓ.ም

- የይሁዳ ንጉሥ በሮማውያን ሥልጣን ሥር ነው።
- ፋይዳ፡- ከታላቁ ጉባኤ የመጨረሻ አባላት አንዱ፤
ለአይሁድ ማኅበረሰብ መንፈሳዊና ማኅበራዊ ሕይወት
ባበረከቱት በጎ ምግባራት እና አስተዋጾ ይታወቅ ነበር።

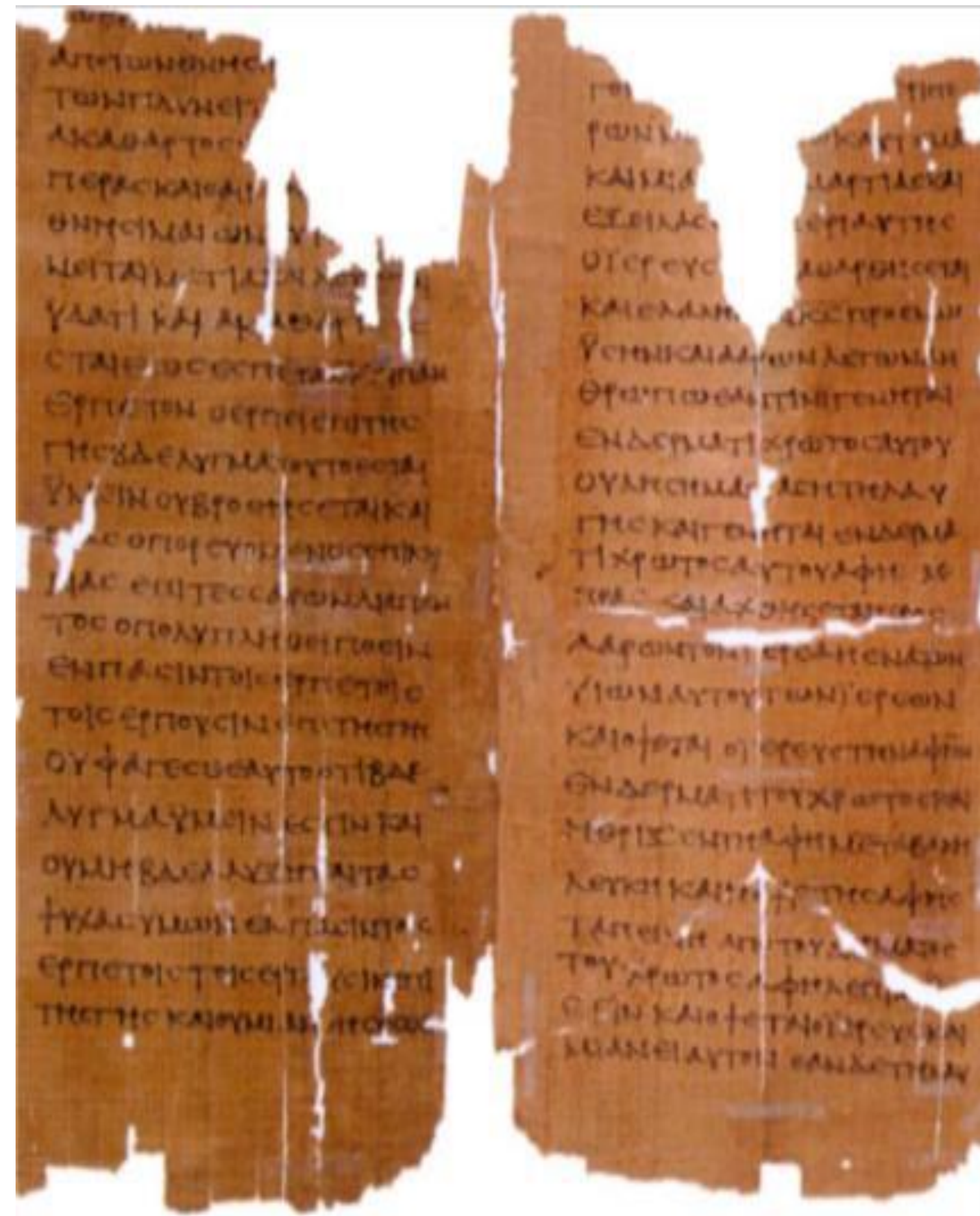

□ ሴፕቲጂንት

(Septuagint)

የመሪበት ዘመን 285 ዓ.ዓ-246 ዓ.ዓ

- የዕብራይስጥ ቅዱሳን ጽሑፎች ወደ ግሪክኛ ተተርጉመዋል
- የአይሁድ ሃይማኖታዊ ጽሑፎች ለሄለናዊው ዓለም ተደራሽ እንዲሆኑ ተደርገዋል።

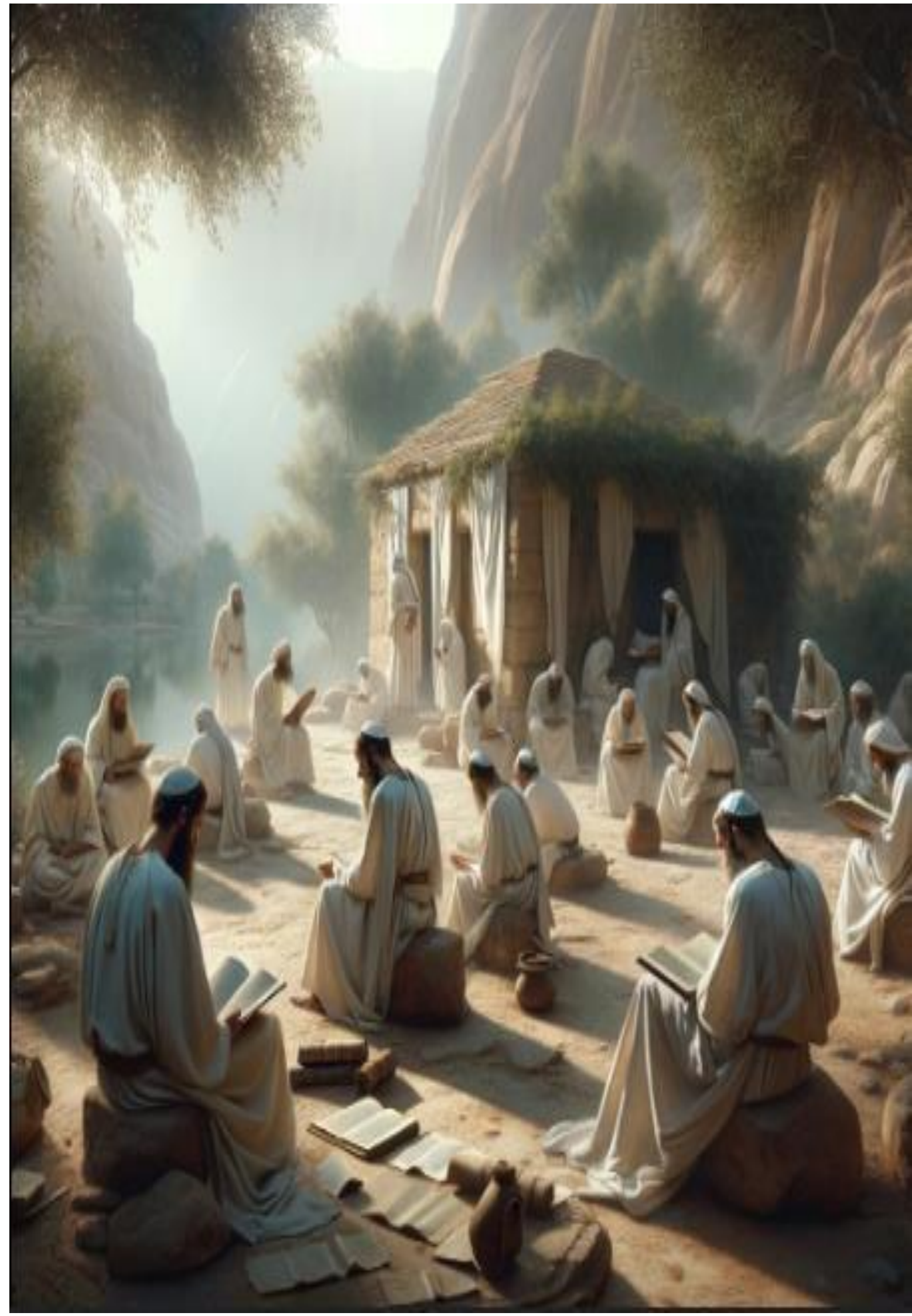
MS 2649
Bible: Leviticus, Egypt, late 2nd c.
The oldest MS of this part of the Bible

☐ ኤሴንስ

(Essense)

ከ 100 ዓ.ዓ ፡ 70 ዓ.ም ዘለቁ

- ኤሴንስ ወይን ፈሪሳውያንን የሚመስሉ የአይሁድ ስብስብ ነበሩ።
- በሥርዓት ንጽህና እና ከሌሎች ሰዎች ተለይተው ኖረዋል።
- የሙት ባሕር ጥቅልሎች በኤሴንስ ወይን ተመዝግበው ተከማችተው ሊሆን ይችላል።

☐ ቀንናተኞች

(Zealots)

ከ 63 ዓ.ዓ ፡ 70 ዓ.ም ዘለቁ

- ሮምን መንግሥት ለመጣል ከሞከሩት የይሁዳ አይሁዶች መካከል ነበሩ።
- ከፈሪሳውያን አስተሳሰብ ጋር በሁሉም ነገር ይስማማሉ። ነገር ግን ከነጻነት ጋር የማይጣስ ቁርኝት አላቸው፤ እናም እግዚአብሔር ብቸኛ ገዥያቸው እና ጌታቸው ይሆናል ይላሉ።

▣ ሰዳቃዊያን

(Sadducees)

ከ 150 ዓ.ዓ - 70 ዓ.ም ዘለቁ

- ትንሹ ባላባቶች፣ የካህናት ስብስብ ነበሩ።
ሥልጣናቸው በቤተ መቅደሱ ውስጥ ካለው
ቦታቸው የተገኘ ነው።
- ከሮማውያን የፍልስጤም ገዢዎች ጋርም ጥሩ
ግንኙነት ነበራቸው።

▣ ፈሪሳውያን

(Pharisees)

ከ 150 ዓ.ዓ ፡ 70 ዓ.ም ዘለቁ

- ትንሹ፤ ነገር ግን ተደማጭነት ያለው የአይሁድ መዋቅር ህግን እና የራሳቸውን ወጎች ማክበር የጽድቅ መንገድ እንደሆነ አጽንኦት ሰጥተዋል።
- ብዙ ፈሪሳውያን ኢየሱስን ይቃወሙት ነበረ፤ አንዳንዶቹ ግን ተከተለውታል።

